

SOU 2023:58

2024-03-25

Remissvar Havremagasinet Länskonsthall Boden

**Remissvar över betänkandet SOU2023:58 av Kultursamhället –
utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun
(Ku2023/01093)**

Sammanfattning

Havremagasinet Länskonsthall Boden ser positivt på att regeringen nu genomfört en utredning av kultursamverkansmodellen. Som institution existerar vi tack vare denna modell, en modell som från vårt perspektiv har varit oerhört viktig för att stärka kultur och dess professionalisering i många regioner och som via en kreativ trepartsdialog möjliggjort nya verksamheter och institutioner som Havremagasinet.

Av samma skäl stödjer Havremagasinet Länskonsthall Boden förslaget att allmänt stärka dialogen mellan stat, region och kommun. Vi menar att en god och substantiell dialog främjar och stärker möjligheter till samverkan, samarbete, samordning mellan parterna och utveckling av kultursektorn. Havremagasinet understryker vikten av att det fria kulturlivet och de professionella kulturutövarna omfattas av och inkludera detta. Det är, inte minst, viktigt att samordna, stödja, optimera, det som redan finns.

Arbetet med och resultatet av kulturplaner menar Havremagasinet är bra och att de har sin funktion. Säkert kan arbetet med kulturplanerna förbättras, fördjupas, vidareutvecklas, men grundtanken menar vi är god och att modellen bör bibehållas. Havremagasinet förslag är att kulturplanerna konkretiseras och ges bättre agens genom att åtgärder och insatser i planerna sammankopplas med budget och ekonomiska åtaganden.

Utredningen adresserar inte det obestridliga faktum att bild- och formområdet förblir gravt eftersatt och underfinansierat. Vi menar att även om inte utredningen omfattar konkreta insatser för att stärka bild- och formområdet, så borde den i vart fall tydligt uppmärksamma områdets underfinansiering och svikande andel av offentliga medel. Vidare i all dialog mellan KSM-partners vill Havremagasinet även understryka behovet av att medel öronmärks för och engagerar det professionella kulturlivet. Dessutom menar Havremagasinet att beslutade anslag och medel omfattas av någon tydlig regleringsmodell, en prisjustering / indexreglering / kompensation för kostnadsökningar borde beaktas i de bidrag som redan tilldelas, så att ej som nu ofta är fallet, verksamheters ekonomi sakta och grovt urholkas och undermineras av i realiteten minskade bidrag.

Angående ett vidgat system för kultursamverkan (kap 9.1)

Havremagasinet Länskonsthall Boden stödjer den modell som önskar och förutsätter samverkan mellan stat, region och kommun som ett viktigt grundvillkor. Vi menar att samråd/samverkan mellan fria kulturlivet (institutioner), professionella kulturaktörer, samt

region och kommun är och bör förbli obligatorisk för att ingå i kultursamverkansmodellen (KSM). Vi vill här betona vikten av att denna dialog inte reduceras till enbart en dialog om belopp, om pengar, utan där det fria kulturlivet relateras till som en professionell referens och partner. Vi upplever att dialog sällan blir till ett koordinerat samarbete för gemensamma mål och utvecklingsfrågor. KSM borde möjliggöra eller tillse att region och kommuner än mer söker råd/dialog från/med institutionerna/aktörerna de stödjer. T.ex. är det fria kulturlivet ofta en omfattande kompetenspotential, särskilt i mindre kommuner med få resurser och kanske helt i avsaknad av tjänster på kommunal förvaltningsnivå. Så måste också modellen för samverkan stödja både kommunernas och regionernas mål och önskemål, men också stödja svaga punkter, incitament för förbättrad infrastruktur och breddat utbud och tillgänglighet.

Med tanke om att stärka dialogformer, Havremagasinet ser som positivt att kommuner och regioner kan erhålla ett generellt stöd som kan fördelas mellan verksamheter efter egen bedömning men för detta behövs mer pengar i systemet. Annars bygger systemet in en konkurrenssituation mellan egna institutioner, kommunal eller regional ägda och andra aktörer, t.ex. det fria kulturlivet eller institutioner med andra eller kombinerade huvudmannaskap.

Samtidigt, menar Havremagasinet, förklarar inte utredningen hur kommuner som ska få vara med väljs ut? Hur ser staten på kompetens i kommunerna som ska nu fördela "kulturpåsar"? Bra med mer tät dialog mellan parterna och positivt att KUR kan träffa kommunerna, men oklart vilka parameter som ska beaktas och vilka mandat som tilldelas denna direktdialog mellan kommun och stat.

Förslaget (kap 9.1, s 205) att ändamålet med samverkan är att bidra till "ett rikt och varierat kulturliv i hela landet" anser Havremagasinet är väl i linje med etablerat svensk kulturpolitik i allmänhet men det är oklart hur detta ska bidra till ett bättre samverkansarbete. Samtidigt som variationer, eller en diversifiering i hela landet, bör respekteras som ett värde i sig, så länge dylika variationer inte riskerar att bli undantag som ej kvalitetssäkras eller drivs professionellt. Summa summarum: bra men måste öronmärkas med professionell kultur, och det måste inkludera ökad finansiering om flera ska få vara med.

Angående förslaget att ersätta kulturplanen med en kultursamverkansplan (kap 9.1)

Havremagasinet anser att kulturplanen är ett i grund och botten bra dokument och en bra process som har samlat hela kultursektorn (flera politiska nivåer, alla discipliner och kulturformer, det fria kulturlivet, verksamheter med statliga, regionala och kommunala huvudmannaskap och civilsamhället) i en ofta kreativ och rik dialogisk process, på ett sätt som inte åstadkommit tidigare i kultursektorn. Arbetet med kulturplanen kan absolut förbättras och vidareutvecklas. Men det är svårt att se att kulturplanens samlande och förenande funktion skulle ersättas av en kultursamverkansplan, annat än som endast ett namnbyte. Havremagasinet menar också att kulturplanen har haft en funktion i att tydligare uppmärksamma och ge kultursektorn agens i det politiska arbetet såväl regionalt som kommunalt, vilket vi menar borde bestå. Därtill insisterar vi på att kulturplanen som ett politiskt dokument är en viktig angelägenhet, att det stärker kultursektorn som politikområde och att endast en så att säga förvaltning samverkan vore en försvagning av sektorn. Däremot skulle vi gärna se att kulturplanen mer konkret kopplas till budget och

identifierar ekonomiska satsningar i relation till prioriteringar, vilket bättre skulle möjliggöra att förverkliga nya mål och identifierade behov, att kulturplanen, helt enkelt, verkställs. Havremagasinet befarar också att ett skifte till en kultursamverkansplan, som den presenteras, riskerar att utelämnar det fria kulturlivet ännu mer. Kulturplanen kan förvisso omstruktureras och utvecklas för att inte behöva bara så helt övergripande och alltomfattande, utan att bli till mer av ett strategiskt utvecklingsdokument som föds ur denna öppna och uppriktiga dialog mellan kultursektorns partner.

Angående villkor för fördelning av statsbidrag (kap 9.2)

Vi tror att den existerande modellen med fördelning av statsbidrag där regioner bär ett huvudansvar för kultursamverkan, med stöd av kommuner och stat, är en i huvudsak bra modell. Om exempelvis kommunala aktörer ska tilldelas nya mandat eller förändrade roller ser vi det som ytterst viktigt att sådana förändringar grundas i någon form en trepartssamverkan. Vi tror även att trepartssamverkan som grundmodell kan bättre tillgodose att det fria kulturlivets aktörer inte åsidosätts eller förfördelas och att institutioner/verksamheter med en hybrid modell eller flera huvudmän inte missgynnas i t.ex. "konkurrens" med regionala och kommunala verksamheter.

Allmänt är det angeläget att ändrade aspekter av modellen inte genomförs utan att också ekonomiska villkor uppdateras/uppgraderas så att förändringar inte bara betyder att aktörer ställs mot varandra i budgethänseende.

Angående en breddad modell med en ny anslagsstruktur (kap 9.3)

Havremagasinet ser ansatsen att försöka åstadkomma en breddad modell som allmänt viktig och angelägen. Vi är medvetna om vikten av att bereda plats för nya aktörer inom existerande modell. Men Havremagasinet menar att varje "breddning" måste ledsagas av att mer resurser förs in i systemet. Vi tycker att det är allmänt oroväckande om inte aningslöst att föreslå "en breddad modell" och samtidigt prata om effektivisering och besparingar.

Havremagasinet är överens med Bildkonst Sveriges analys i sitt remissvar av problemen med en breddad modell enligt utredningens förslag. Kulturpolitikens medel, som är begränsade och dessutom minskade, är de enda medel som går till det professionella kulturlivet regionalt i Sverige idag. Att dessa medel, genom en breddad modell, skulle öppnas upp till andra verksamheter och insatser inom kultursektorn är orimligt och kontraproduktivt, i synnerhet om inte varje "breddning" villkoras med kravspecifikationen "professionell" och, som sagt, åtföljs av finansiering. Här saknas både konsekvens- och riskanalys.

Gestaltad livsmiljö, som förs fram som ett sådant nytt område i anslutning till en breddad modell, är just ett område som omfattar flera politikområden och därför ska finansieras via samhällsbyggande, platsutveckling, allmän infrastrukturella insatser istället för att finansieras av kultursektorns begränsade medel. Gestaltad livsmiljö är, menar Havremagasinet, exempel på ett behov av en motsatt breddning; att andra politikområden inkluderar – och därmed tillskjuter finansiering – kulturinsatser (den existerande modellen, som kan förbättras, är förstås en procentregeln). Gestaltad livsmiljö kan samordnas med t.ex. kulturplaner men ska inte finansieras av kultursektorn, inklusive KSM.

Kulturuttryck idag är ofta gränsöverskridande och flerdisciplinära, på samma vis som bildkonstens uttryck idag inte heller låter sig begränsas av material, teknik eller medium.

Därför är Havremagasinet positiv till att professionell konstområdesöverskridande verksamhet kan utvecklas mellan etablerade konst- och kulturformer. Men vi kan inte se att den breddade modellen omhändertar detta på ett konstruktivt och framåtsyftande sätt.

Havremagasinet motsätter sig, liksom Bildkonst Sverige, förslaget om ett särskilt stöd för samverkan av nationellt intresse, om det inte särskilt förtydligas att stödet avser professionell kulturverksamhet och tydligt omfattar det fria kulturlivet.

Havremagasinet tillstyrker förslaget om att de tidsbegränsade utvecklingsbidragen behålls. De har stor betydelse för många kulturverksamheter både i och utanför modellen. Vi betonar också att de är de enda rörligare och friare medel som finns och är därför ytterst viktiga. Bidraget har en viktig funktion för att möjliggöra strategiska och utvecklande insatser av stor betydelse och genomslagskraft, som inte åstadkoms genom andra delar i systemet.

Havremagasinet vill betona att bild- och formarrangörer har all möjlighet och kapacitet att jobba bredare och bättre i samarbete med skolor - som utredningen föreslår - men endast om en rimlig bild- och formbudget upprätthålls, i synnerhet i proportion till andra områden. Bild- och formområdet får idag endast 1,3% av den utfördelade KSM-budgeten. Det är en underfinansiering som endast leder till att områdets kapacitet och möjligheter ej förverkligas.

Havremagasinet menar också att modellen för bidrag tydlig måste omfatta en reglering relaterad till kostnadsökningar, inflation och andra utgiftsdrivande förändringar (t.ex. löneutveckling). Det är inte acceptabelt att kostnadsökningar - på okontrollerade grunder och utan analys - konsekvent urholkar verksamheternas ekonomi. Havremagasinet ser samma problematik i bruket av "historiska nyckeltal" (s 265, avsnitt Finansieringsfrågor) och menar att de inte kan nyttjas utan att de också räknas upp/indexregleras eller på annat sätt matchas med förändrade prisbilder och kostnader. Dessutom härstammar de historiska nyckeltalen ur en kulturell infrastruktur, och en initial fördelning av kultursamverkansmodellens resurser där bildkonsten systematiskt har åsidosatts, vilket skulle i och med detta förslag konserveras. Havremagasinet uppskattar utredningens vilja att synliggöra att stora delar av medlen redan är uppboundna i etablerad verksamhet. Men eftersom bildkonsten gravt missgynnas i kultursamverkansmodellen behövs åtgärder för att bättre få in bildkonsten i modellen så att fler får tillgång till bildkonst minst barn och unga.

Havremagasinet stöder Bildkonst Sveriges förslag, i sitt remissvar, på en ny pilotsatsning på noder med regionalt ansvar för bildkonst. Den primära uppgiften i noduppdraget är att skapa fler publika utställningar samt verksamhet för barn och unga, motsvarande det uppdrag som exempelvis länsteatrarna och läns museerna redan har. Regeringen avsätter medel för fem pilotnoder för bildkonst 2025. Dessa följs upp med tio ytterligare noder 2027 för att slutligen omfatta alla regioner 2029. Projekten löper på 4 år vardera och löper alltså omlott med en föreslagen satsning på totalt 10 miljoner per nod och år där staten finansierar 50%.

Angående utvecklade dialogformer (kap 9.5)

Havremagasinet, som stöder Bildkonst Sveriges remissvar på denna punkt, menar att förslagen om utvecklade dialogformer är välmenande men ofullständiga och oklara. Det är allmänt positivt med självbestämmande, maktfördelning och decentralisering, men mindre bra om det betyder förytligade eller förenklade dialoger och samverkan. Havremagasinet understryker vikten av att behålla samverkan och stödja dialog med det fria kulturlivet och de professionella kulturutövarna. Havremagasinet menar också att det är viktigt att bidra, även i en verksamhetsutveckling, bibehåller någon korrelation – eller aktivt prövas i relation – till bidragets ursprungliga syfte.

Havremagasinet menar vidare att hänvisningen till "nationella träffar" är ofullständig. Det är oklart vilka kommuner, och på vilka grunder, som vissa kommuner ska bjudas till nationella träffar. Det bäddar för godtycklighet och behöver tydliggöras. Mindre kommuner t.ex. riskerar att utelämnas om inte här finns ett tydlig plan.

Angående kommuner med statsbidrag till institutioner (kap 9.6)

Havremagasinet stöder i stort förslaget, och är också överens med Bildkonst Sveriges remissvar på denna punkt. Då merparten av bildkonstens verksamheter är kommunala kan en förbättrad inkludering av kommunerna i dialoger och i hela KSM-modellen bättre synliggöra, utveckla och stärka bildkonstens infrastruktur. Men endast om det leder till att det statliga stödet utökas och/eller att fler kommunala bildkonstverksamheter får statligt stöd.

Havremagasinet menar dock att en förutsättningen är att de kommuner som driver bildkonstverksamheter med regional betydelse inkluderas. Ett fokus på kommuner med stora direkta statsbidrag riskerar att utesluta mindre kommuner med viktig konstverksamhet av regional betydelse. Dessas inkludering måste garanteras i denna utökade involvering av kommuner.

Angående tillgänglighet (kap 10.3)

Havremagasinet menar att det är positivt att utredningen försöker bidra med en helhetssyn på kultursektorn. Vi stödjer tanken att bättre inkludera skolans ansvar i de generella målen om tillgänglighet till kultur. En viktig aspekt att betona här är att tillgänglighet till kultur börjar på kommunal nivå, som t.ex. tillgång till kollektivtrafik (för att tillgängliggöra kulturverksamheterna) och, överhuvudtaget, kulturverksamheternas integrering och synlighet i den kommunala vardagen och organisationen. Alla aspekter av att kultursamverkan kan stärka kommunernas ansvar och stärka och förbättra tillgänglighetsförändringen av kultur till barn, unga samt personer med funktionsvariationer bl.a. är positivt.

Havremagasinet stödjer utredningens distinktion "mellan kulturellt skapande i ett samhällsligt sammanhang och människors skapande för mer eller mindre egen skull". Men vi

vill understryka att tillgänglighet inte bör tolkas ensidigt genom ett "skapande", utan att det också måste omfatta rätten att ha tillgång till kulturupplevelser. Tillgång till kultur måste i alla sammanhang omfatta både tillgång till kulturupplevelser - som delaktig publik - och tillgång till eget skapande. Diskussionen om tillgänglighet måste också inkludera att professionella konstnärer kan vara verksamma i hela landet, inte bara i storstads- eller andra större urbana miljöer.

Havremagasinet vill också peka på den viktiga frågan – omnämnd på s 257 om att utreda frågor om kulturens finansiering. Vi kan dock inte undgå att konstatera hur irrationella diskussioner om kulturpolitiken riskerar att bli i om den inte kan föras utifrån allmängiltiga ekonomiska utgångspunkter.

Kort om Havremagasinet Länskonsthall Boden

I ett hus med hela 3600 kvadratmeter fördelat på sex våningsplan till förfogande skapas unika möjligheter för att möta och ta del av konst. I våra utställningar adresseras några av samtidens mest angelägna frågor.

I vår löpande utställningsverksamhet bjuder vi in konstnärer från Norrbotten, Sverige och världen. Utställningarna kompletteras med ett rikt programutbud och en omfattande pedagogisk verksamhet: Vi har ett café, en ateljé för att testa hur det är att tänka genom konstens material och en liten scen - i caféet - där vi bjuder in till samtal om konst, konserter, föreläsningar och andra aktiviteter. Namnet Havremagasinet knyter an till byggnadens unika historia och dess tidigare funktion när den användes av Försvarsmakten för att förvara spannmål till hästar.

Sedan konsthallens första utställning har vi arbetat med samtidskonst som belyser aktuella globala ämnen såväl som vårt specifika sammanhang i Norrbotten och Barentsregionen. Det kan handla om migration, demokrati, klimatkrisen, mänskliga rättigheter, integration och minoritetsfrågor – eller helt enkelt hur det är att leva på jorden idag.

Konsthallen startades 2010 på initiativ av konstnärskollektivet Kilen med en vision om att bli ett centrum för samtidskonsten i Norrbotten. Sedan dess har över sextio utställningar och otaliga programpunkter och möten arrangerats under dess tak.

Som länskonsthall har vi också ett regionalt uppdrag och genomför många olika projekt runt om i länet. Verksamheten möjliggörs genom alla som besöker konsthallen. Vi ingår i kultursamverkansmodellen sedan start, och våra huvudfinansiärer är Boden kommun, Region Norrbotten och Statens Kulturråd.

Länskonsthall Boden